

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

2023 m. gegužės 22 d., Nr. 23-089VK

Lietuvos Respublikos energetikos ministerijai

DĖL LR VYRIAUSYBĖS NUTARIMO PROJEKTO NR. 23-5239 (2) IR KARTU TEIKIAMŲ ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – LVK), viena didžiausių verslo organizacijų Lietuvoje, kurios nariai yra atsinaujinančių išteklių projektų Lietuvoje vystytojai, teikia pastabas **dėl Nutarimo projekto „Dėl Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 1, 2, 5, 11, 20¹, 20², 22¹, 49 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 20⁴ straipsniu įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ Nr. 23-5239 (2) (toliau – Nutarimo projektas) ir kartu teikiamų įstatymų projektų antrųjų versijų.**

Dėkojame už anksčiau Nutarimo projektui teiktų LVK pastabų įvertinimą. Kartu su antrąja Nutarimo projekto versija pateiktoje derinimo pažymoje įvardinta, kad į abi Lietuvos verslo konfederacijos anksčiau pateiktas pastabas yra atsižvelgta iš dalies. **Įvertinus šiuos pakeitimus bei naujas į Įstatymo projektus įtrauktas nuostatas, teikiame kelias papildomas pastabas.**

- 1) Dėl Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 2, 3, 5, 6, 11, 13, 14, 20¹, 20², 22, 30, 32, 48, 49, 51 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 13¹, 20³ straipsniais įstatymo Nr. XIV-1169 18 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. 23-5244(2) ir anksčiau teiktų pastabų**

Derinimo pažymoje pažymėta, kad Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 2, 3, 5, 6, 11, 13, 14, 20¹, 20², 22, 30, 32, 48, 49, 51 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 13¹, 20³ straipsniais įstatymo Nr. XIV-1169 18 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas Nr. 23-5244(2) patikslintas nurodant, kad „informavus žemės sklypų ir pastatų savininkus, kurie nebuvo informuoti dėl nauju reglamentavimu nustatytos didesnės teritorijos, ir buvo informuoti viename iš nacionalinių ir viename iš vietos laikraščių, kai toks leidžiamas teritorijoje, prieštaravimai negali būti reiškiami“. **Manome, kad, iš dalies atsižvelgus į LVK teiktas pastabas, toks Įstatymo projekto Nr. 23-5244 (2) pakeitimas iš esmės yra tinkamas ir atspindi pateiktas pastabas.**

- 2) Dėl Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 1, 2, 5, 11, 20¹, 20², 49 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 20⁴ straipsniu įstatymo projekto (Nr. 23-5240(2)) ir anksčiau teiktų pastabų**

Nors derinimo pažymoje yra pažymėta, kad yra „atsižvelgiama į gautas suinteresuotųjų asmenų pastabas bei pasiūlymus ir įsigaliojimas nustatomas nuo ketinimų protokolo pasirašymo.“ Visgi manytina, kad **naujojoje įstatymo projekte atliktas pakeitimas nevysiškai įvertinta anksčiau teiktas pastabas ir argumentus dėl tikslingumo 12 str. 6 d. kaip lemiantį kriterijų nustatyti ne ketinimų protokolo pasirašymą, o atsakingos institucijos priimtą sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai, todėl teikiama papildomus argumentus dėl šios nuostatos peržiūros tikslingumo.**

Įvertinus Energetikos ministerijos siekį užtikrinti, kad žemės sklypų, patenkančių į atstumą aplink planuojamą vėjo elektrinę jos stiebo aukščio ribose, savininkai galėtų išreikšti prieštaravimą vėjo elektrinės statybai, o tais atvejais, kai pastatai ir žemės sklypai patenka į teritoriją nuo 1H iki 4H, pastatų ir žemės sklypų savininkai būtų informuojami, nėra esminio skirtumo, ar siūlomoje projekto 12 str. 6 d. būtų nustatyta, kad Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 49 straipsnio 14–17 dalių nuostatos netaikomos tais atvejais, kai asmenys iki šio įstatymo yra gavę VERT leidimą plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus, ar su tinklų operatoriumi yra sudarę ketinimų protokolą. **Pažymėtina, kad po ketinimų protokolo pasirašymo kreiptis dėl VERT leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus privalu per 30 d., tad negali būti laikoma, kad į pastabą iš dalies atsižvelgta vietoj VERT leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus įrašant ketinimų protokolo su operatoriumi sudarymą.**

Aplinkinių žemės sklypų savininkų informavimas vyksta poveikio aplinkai procedūrų atlikimo metu, todėl nėra tikslinga numatyti pareigos informuoti aplinkinių žemės sklypų savininkus po to, kai yra priimtas kompetentingos institucijos sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai.

Subjektams, kurie jau yra kreipęsi į operatorių dėl ketinimų protokolų pasirašymo, nustatyti trumpi terminai pasirašyti operatoriaus pateiktą ketinimų protokolą, todėl egzistuoja didelė tikimybė, kad laikotarpiu nuo prašymo sudaryti ketinimų protokolą pateikimo operatoriui iki ketinimų protokolo sudarymo asmenys **neturės realios galimybės atlikti informavimo procedūras**, ir, jei reikia, sudaryti su jais susitarimus. **Tad siekiant, kad prieš pasirašant ketinimų protokolą ir pateikiant banko garantiją asmenys turėtų realias galimybes įsivertinti, ar galės vystyti vėjo elektrinių parką visa apimtimi, informavimo ir susitarimų sudarymo pareiga negali būti nustatyti vėlesniame etape nei prašymo sudaryti ketinimų protokolą pateikimas.**

Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 1, 2, 5, 11, 20¹, 20², 49 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 20⁴ straipsniu įstatymo projekto Nr. 23-5240 (2) 12 str. 6 d. šiuo metu numato:

6. Šio įstatymo 10 straipsnio 2–5 dalyse išdėstytos Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 49 straipsnio 14–17 dalių nuostatos netaikomos tais atvejais, kai asmenys iki šio įstatymo įsigaliojimo su elektros tinklų operatoriumi yra pasirašę ketinimų protokolą.

Manome, kad įvertinus pristatytus argumentus, būtų tikslingi nustatyti, kad:

6. Šio įstatymo 10 straipsnio 2–5 dalyse išdėstytos Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 49 straipsnio 14–17 dalių nuostatos netaikomos tais atvejais, kai asmenys iki šio įstatymo įsigaliojimo su elektros tinklų operatoriumi yra pasirašę ketinimų protokolą yra priimtas atsakingos institucijos sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai.

3) Dėl naujų nuostatų Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 1, 2, 5, 11, 20¹, 20², 49 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 20⁴ straipsniu įstatymo projekte (Nr. 23-5240(2))

Pažymėtina, kad **po teisės aktų projektų derinimo su suinteresuotomis institucijomis ir suinteresuotomis šalimis, Lietuvos Respublikos Vyriausybei svarstyti teikiamas projektas Nr. 23-5240(2) papildytas nauju 11 straipsniu**, kuriuo keičiamas Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo (toliau – AIEĮ) 64 straipsnis.

Aiškinamajame rašte nurodyta, kad Įstatymo 64 straipsnio pakeitimu siekiama išspręsti susidariusią situaciją, kai mažėjant laisvų elektros pralaidumų tinkluose vystytojai teikia ieškinius bendrosios kompetencijos teismams dėl su AB „Litgrid“ ir kitų vystytojų sudarytų ketinimo protokolų pripažinimo negaliojančiais ir (ar) įpareigojimo sudaryti ketinimų protokolą ir (ar) išankstinių prijungimo sąlygų išdavimo. Dėl šios priežasties teismai taiko laikinąsias apsaugos priemones, uždraudžiančias vykdyti jau sudarytus ketinimų protokolus, rezervuoti pralaidumus kitiems vystytojams konkrečioje visoje elektros energijos perdavimo linijoje arba tam užšaldant tam tikrą pralaidumą. **Praktika rodo, kad laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos 2–3 metus (kol įsiteisės apeliacinio teismo procesinis sprendimas dėl bylos esmės), dėl šios priežasties šiuo laikotarpiu atsinaujinančių išteklių energetikos plėtra negali būti vykdoma.**

Siekiant nurodyto tikslo AIEĮ 64 straipsnyje *inter alia* siūloma reglamentuoti išimtinai teismų kompetencijai priskirtų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą, jų rūšis, imperatyvią teismų pareigą esant šalies prašymui taikyti nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą ir net tokio užtikrinimo dydį.

Pirma, laikinųjų apsaugos priemonių rūšys, jų taikymo klausimai yra reglamentuojami Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) XI skyriaus 5 skirsnyje. CPK 146 straipsnyje reglamentuotas atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnyje nustatyta, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. **Imperatyvus nurodymas, kokio pobūdžio laikinąsias apsaugos priemones turi teisę taikyti teismas, kokio dydžio atsakovo galimų nuostolių užtikrinimo dydis privalo būti taikomas ir apskritai pareiga teismams taikyti atsakovo nuostolių užtikrinimo institutą sąlygoja akivaizdų prieštaravimą Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintai išimtinai teismų kompetencijai vykdyti teisingumą.**

Teismų nepriklausomumo imperatyvas suponuoja įstatymo leidėjo pareigą užtikrinti teismų nepriklausomumą ir konstitucinę priedermę vykdyti teisingumą, tačiau **projektu Nr. 23-5240(2) siūlomomis AIEĮ 64 straipsnio nuostatomis šie konstituciniai principai pažeidžiami.**

Pažymėtina, kad asmenų, siekiančių gauti elektros skirstomojo ar perdavimo tinklo pralaidumus, ginčų prieš tinklo operatorių inicijavimas nėra savitiksliis. Joks energetikos projektų vystytojas nėra suinteresuotas iškeisti energetikos projektų vystymą į bylinėjimąsi teismuose. Tačiau, ypač pastaruoju metu, nemaža dalis atsinaujinančius išteklius naudojančių saulės ir vėjo elektrinių vystytojų susiduria su valstybės institucijų ir tinklo operatorių veiksmais, kuriais yra galimai pažeidžiamos įstatymų nuostatos, paminami konstituciniai teisinės valstybės principai **bei teisėtų lūkesčių principas, dėl ko energetikos projektų vystytojams nelieka jokie kito pasirinkimo kaip tik ginti savo teises ir teisėtus interesus teismuose.**

Atkreiptinas dėmesys, kad **bylose, kuriose sprendžiamas klausimas dėl teisės gauti elektros skirstomojo ar perdavimo tinklo pralaidumus, kritinę reikšmę turi laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimas, nes jų nepritaikius po kelis metus galinčio trukti bylinėjimosi net ir laimėjus bylą gali susidaryti situacija, kad tiesiog nebus laisvų tinklo pralaidumų, nes jie bus išdalinti kitiems subjektams.** Kelis metus savo teises bandęs ir galiausiai apgynęs energetikos projektų vystytojas liktų be galimybės vystyti siekiamus energetikos projektus, o institucijos ar tinklų operatoriai, kurių veiksmai būtų teismo pripažinti neteisėtais, nepatirtų jokių neigiamų pasekmių.

Siūlomi AIEĮ 64 straipsnio pakeitimai yra ydingi vertinant juos teisinės valstybės kontekste, nes tokiais pakeitimais būtų sudaromos ypač palankios sąlygos tinklų operatoriams skirstyti ribotus tinklų pralaidumus galimai neteisėtais būdais, sudarant vieniems rinkos dalyviams išskirtines sąlygas, o kitus rinkos dalyvius diskriminuojant. **Siūlomais pakeitimais taip pat būtų sudarytos ypač palankios sąlygos korupcijai elektros tinklų pralaidumų skirstymo srityje plisti.** Primintina, kad dėl korupcijos apraiškų elektros tinklų pralaidumų skyrimo srityje dėmesį buvo atkreipusi ir **Specialiųjų tyrimų tarnyba¹.**

Manytina, kad siūlomomis AIEĮ 64 straipsnio 7 dalies nuostatomis gali būti siekiama atgrasyti asmenis nuo teisminių ginčų inicijavimo, kas akivaizdžiai pažeidžia pamatinį civilinio proceso principą – teisę į teisminę gynybą (CPK 5 straipsnis).

Žinia, dydis, su kuriuo siekiama susieti privalomai taikomą nuostolių atlyginimo užtikrinimą, dažnu atveju siekia nuo kelių iki keliolikos milijonų eurų. Joks investuotojas į energetikos projektus dėl bylinėjimosi nesiryš ne tik keliems metams išaldyti paruoštų šimtus milijonų siekiančių investicijų, tačiau ir pateikti milijoninius galimų nuostolių užtikrinimus teismams. **Esame pagrįstai įsitikinę, kad tokio teisinio reguliavimo įtvirtinimas paskatintų investicijų, ypač į atsinaujinančią energetiką, pasitraukimą iš Lietuvos.**

Atsižvelgiant į tai, kad siūlomos AIEĮ 64 straipsnio nuostatos ne tik nesuderinamos su Lietuvos Respublikos Konstitucija, CPK ir teisinės valstybės principais, tačiau ir akivaizdžiai turės tiesioginės neigiamos įtakos Lietuvos investicinei aplinkai, prašome atsisakyti siūlomų AIEĮ 64 straipsnio pakeitimų.

Apibendrinant, LVK vertinimu, abu siūlomi pakeitimai yra ypač svarbūs sklandžiai atsinaujančių išteklių energetikos bei investicijų į šią sritį plėtrai Lietuvoje, todėl **prašome įvertinti papildomas pastabas ir pristatomus argumentus prieš svarstant šiuos įstatymų projektus Lietuvos Respublikos Vyriausybės tarpinstituciniame pasitarime.**

Dėkojame už šių pasiūlymų įvertinimą ir bendradarbiavimą.

Pagarbiai

Generalinė direktorė

Ineta Rizgelė

Originalas nebus siunčiamas. Vilius Kriaučiūnas, el.p.: vilius@lvk.lt, mob. +370 608 98408.

¹ <https://www.stt.lt/naujienos/7464/eso-ir-litgrid-parengti-pasinaudojimo-elektros-tinklais-aprasai-rizikingi-antikorupciniu-poziru:3517>